

Vädermärken

383. Både min far och min mor hade en mängd gamla märken som jag fick lära mig. Eftersom jag tyckte, att det var intressant, har jag också gjort iakttagelser och nya rön. Det här är ett gammalt märke som jag lärde av far.

Om skatorna hoppar omkring och naggar oroligt på vägar och gårdsgårdar eller gårdsplaner, då kan en lita på att det snart blir regn och blåst på sommaren eller snö och oväder på vintern. När skrikan kommer fram till gårdarna på vintern, blir det lenväder. Det stämmer alltid.

384. Vädret för hela vintern ser jag i Vintergatan. Det tycks inte bli någon riktig vinter förrän i januari och februari. Åtminstone till jul blir det omväxlande väder, och vattenbristen tycks bli avhjälpt till dess. Det värsta med Vintergatan är, att hon inte är lätt att begripa sig på. Men det finns ju så många andra sätt att se vad slags väder det blir. Det här är ett gammalt och känt: när småfåglarna ger sig på fönstren och naggar, då blir det kallt snart nog. Kommer domherrarna fram i trädgårdarna och sitter i träden och piper, så blir det kallt och snöfall inom någon dag. Kisasjön är ett säkert märke. Om den fryser och går upp igen på hösten, kän vi vänta sju vintrar före jul. Den här hösten frös sjön och gick upp. Det är därför som jag kan påstå, att vi kan vänta omväxlande väder före jul.

(Ida Johansson) 11/11 .41.

385. Det där med skatorna har jag lagt märke till, ända sedan jag först hörde gumman tala om det. Det stämmer, men bara för närmaste tiden. Ett gammalt, känt märke är, att när löven sitter kvar länge i topparna på träden, så blir det mycket snö. Slipper de först i topparna, blir det

141
ingen sträng vinter. Jag tror likväl inte, att vintern blir särdeles kall, men säkert blir det ombytligt med mycken nederbörd, mest snö.

Jag skulle tro, att största delen av snön smälter före jul, men inte alltsammans. Första snön hann inte smälta, förrän den andra kom, och det betyder, att marken inte blir riktigt bar någon gång före våren. Fryser det på första snön, så fryser det på alla snöfall.

Efter jul väntar jag en rätt hård vinter, men inte så hård som 1939—1940 och 1940—1941. Den blir inte så långvarig heller. Men vi har att vänta gott om snö hela eftervintern, och därmed följer naturligtvis ett ordentligt vårflöde. Varför? Jo, ”om sjön lägger sig tom, går han mätt upp”. Så säger ett gammalt ordspråk, och det brukar stämma.

386. Jag skulle kunna tala om en mängd gamla märken och regler dessutom. Om en håller ögon och öron öppna, kan en klara sig rätt långt i fråga om att spå väder och vind. Vad det betyder, när domherrarna skriker i trädgårdarna, det vet alla människor. Men om en ger akt på det, ska en se, att om de skriker i skogen, så blir det lenväder. Här utanför har vi en fågelstuga. Om fåglarna kommer fram till den, innan det är dager, så kan en vänta oväder inom ett dygn allra högst.

Ser en daggvåta lockenät (spindelnät) överallt i buskarna på morgonen, så kan en vara säker på att vädret blir vackert den dagen och troligen nästa dag också, hur regnlikt det än må se ut. En myggsvärm i solnedgången har har alldeles samma betydelse. Hittar en däremot sniglar och grodor på vägkanterna, blir det regn inom ett dygn, och kommer ormarna fram på gårdsplanerna en sommardag, då kan en vänta ett förskräckligt regnväder. Men de här märkena gäller ju mest för sommaren.

387. Utom växter och djur finns det en mängd märken som aldrig slår fel. Om det är dimma vid östanvind, blir det lent. Är det dimma vid västanvind, blir det kallt. De reglerna har jag hittat själv, och de har aldrig slagit fel. Blåst vid solens nedgång bådär regn vid uppgången, det är också ett resultat av mina iakttagelser. Skyar som går kors och tvärs betyder storm eller oväder inom ett dygn. Om skyn ser ut som en vomtalg, blir det långvarig torka. Det är ett gammalt sommarmärke som jag har gett akt på många gånger. Vi tar väl några sommarmärken till. Blekgul aftonhimmel betyder rusk. Grå morgon, vacker dag. Vem har inte hört det! Om solen skiner på västanmoln på morgonen, så blir det regn före middagen. Och så en sak som låter otrolig men likväl är absolut sann: om det är mulet över hela himlen, utom en enda fläck stor som en sjömansbyxa, blir det uppehållsväder, hur regnlikt det än ser ut. Lösa genomskinliga moln som ”springer” på himlen om morgonen betyder vacker dag.

Börjar ett regn strax före klockan 12, så får en åtminstone någon skvätt dagen därpå. Börjar regnet mellan klockan 5 och 9, så är det nästan säkert slut till middagen. På en riktigt regntung dag är det mest kritiskt mellan klockan 11 och 16. Vid de klockslagen kan en nästan vara säker på en skvätt.

388. Om en är ute och går en kväll vid solnedgången eller strax efter och hör en tordyvel surra förbi, då kan en lita på vackert väder dagen efter. Det är mitt eget märke. Likaså har jag funnit, att om det på försommaren är mulet i söder vid solnedgången, blir det regn nästa dag. Detsamma gäller på eftersommaren, om det är mulet i norr. Går solen ner i moln, blir det antingen snö eller regn. Om det regnar, när solen skiner, då regnar det också nästa dag. Står regnbågen högre än solen, så blir det torrväder; står han lägre, blir det regn. Försvinner regnbågen i moln, kommer det att regna, men torrväder väntar, om regnbågen klarnar. Om en vädersol mulnar bort, har en snart att vänta regn. Är vädersolen klar, så blir det vanligen långvarig torra. En riktigt stor ring kring månen betyder en liten smula rusk, men en liten ring som nästan går ihop med månen bådard regn, så det förslår. Före uppehållsväder är månen vit, före rusk röd. Storm är att vänta inom tre dygn, vanligen tidigare, om stjärnorna tindrar; stadiga stjärnor för med sig vindstilla eller svag vind.

389. Det finns ett slags långa, smala moln, tjocka på mitten, som kallas Noaks båt. Sådana bådard torrväder, om de står i öst och väst, men regn och snö, om de står i nord och syd.

En del av de här märkena har jag lärt av min far. Han var mycket styv som väderspåman. Andra märken är sådana som nästan alla människor känner till, men mest rättar jag mig efter mina egna märken. Ända sedan jag var pojke, har jag studerat märken i naturen. Det är så intressant att se och förstå det som är runt omkring en.

(John Johansson) 11/11 -41.

390. Hurdant väder vi ska få, nej det är inte lätt att svara. Men tala bara om, hur nyet blir, så ska jag säga resten. Det var nytändning i går. Blir nyet kallt, så kan vi vänta, att tredje nyet efter nyårsnyet också blir kallt. Blir nyårsnyet varmt, så blir tredje nyet också varmt. Första och tredje nyet brukar alltid följas åt. Andra nyet är däremot sällan likt det första.

(J. J.) 11/11 -41.

391. Om vi skulle gå tiden i förväg en smula, så kan jag tala om, att alla gamla tecken tyder på en att det blir ett gott år. Under hela adventstiden var det ruskigt, och det är ett pålitligt märke. Tänk bara efter, hur-

dant vädret var i advent 1940! Torrt hela tiden, nästan utan nederbörd. Hurdan sommar vi fick och hurdan skörd, det behöver jag inte påminna om. Att torkan följdes av missväxt, det vet vi också. Är den första halvan av advent ruskig, dvs. antingen regnig eller snöig, så blir det gott om hö. Är det rusk i senare halvan, så blir det god sädkörd. I år bör det därför bli god skörd av både hö och säd. Vad vintern beträffar, tror jag säkert, att den håller sig jämn i januari och februari. Det blir ganska god kyla och vackert väder utom i mars. Då får vi vårstormar, så det förslår.

(Ida Johansson) 21/1 -42.

392. Ja, hur var det i advent? Det måste vi ta en funderare på. Hade vi några solskensdagar då? Det är knuten, det. För se, lika många solskensdagar i advent, lika många yrvädersdagar blir det i mars. Vi hade en solskensdag och ett par, tre halva solskensdagar. Vintern kommer att hålla sig i mars, men jag skulle tro, att våren kommer tidigt.

(John Johansson) 21/1 -42.

393. Det är skada att det är en smula mulet nu, så att en inte kan se månen. Då skulle vi kunna se på den, om vädret blir kallt eller varmt. Pekar urholkningen snett uppåt, så blir det kallt, annars varmt. På sommaren duger också det märket, men då är det tvärtom. Är månen vit, blir det kallt eller uppehållsväder. Är han gul, blir det rusk. Jag sa, att vintern skulle hålla sig jämn i januari och februari, och det finns flera märken som tyder på att det blir så. Det syntes för resten på Vinterbråkan* i slutet av augusti och början av september, och Vinterbråkan är i det fallet säkrare än alla andra märken.

(Ida Johansson) 21/1 -42.

*Vinterbråkan = Vintergatan.

394. Om vi skulle summera ihop alla märken som jag rättar mig efter, så skulle det ta en stund. Ju fler märken som säger ett och detsamma, dess säkrare bör det ju vara. På tal om skördeutsikterna är det ett gammalt talesätt, att regn i januari bådard dåligt foderår. Vi har inte haft en enda lenvädersdag sedan nyåret, och om inte det bevisar, att vi får en god skörd, så motsäger det heller inte vad vi har sagt. Men så egendomligt det är att inte skogen vill rensa sig! Ända sen julen har snön legat kvar på träden, men skogen rensade sig inte ens den där förskräckliga stormdagen. En sådan envishet betyder stadigt väder. Det får vi nog ännu några dagar framåt, men att vi får skogsrensning allra senast om fjorton dar tror jag säkert.

(John Johansson) 21/1 -42.

395. Januari har vanligen samma väder som juldagen. Det har stämt bra hittills, och efter det märket skulle kylan snart öka mot slutet av månaden. Annandagen var kall till framåt kvällen. Då slog kylan sig, och i stället fick vi yrväder. Det vill säga att februari blir kall men något mildare mot slutet, och då kan vi också räkna med snö och yrväder. Och där börjar marsvädret, eller hur var det med tredjedagen? Jo, den började med yrväder, och fortsatte till klockan 14 eller 15. Det skulle stämma med vad jag sa om yrvädet i mars. Men tro nu inte, att det blir yrväder varje dag! Ånej, långt därifrån. Adventsmärket brukar inte slå fel.

(Vid Lidhult i Norra Vi var det gnistrande kallt på fjärdedagen, 28 grader. Då skulle det väl bli kallt i april, undrade intervjuaren).

Nej, tvärtom. April är ingen vintermånad. En ska använda gamla märken med förnuft. Det blir varmt och skönt i april, och det är mer än en sak som tyder på att det blir så. Men maj blir inte över sig varm. Hur skulle det annars kunna bli någon god skörd?

(John Johansson) 21/1 -42.

396. Det finns många tecken som tyder på att vintern slutar i början av april. Se på räven t.ex. Löpningen började i slutet av december. Det betyder, att valparna kommer i början av mars och är färdiga att lämna lyan i början av april. Rävnen lagar alltid, att valparna kommer i lagom tid till vårvärmen. Sen finns det ett annat märke, men det är bara ett skrockmärke: när grävlingen kommer ut den 5 februari och ser sin egen skugga — dvs. solen skiner den dagen — då går han in och lägger sig och kommer inte ut på åtta veckor. I år såg han inte sin skugga, och därför kommer han ut förr. Det stämmer med vad svinmjälten visar.

397. Abborfenor, ja, jag har provat det märket också. Men det stämmer aldrig riktigt bra. I små insjöar är det mycket som inverkar på fenornas färg. Nej, svinmjälten är säkrare. Eftersom jag inte har någon här, får jag väl rita en. Det raka strecket är mjältens undre kant. Om vi säger, att mjältens lillända är den 1 oktober, så betyder andra ändan 1 april ungefär. För längre tid räcker inte mjälten. I vinter ser mjälten ut såhär. Från 1 oktober här vid lilländan är han tunn och tjocknar sakta, tills vi kommer till slutet av december. Där blir han tjock med ens, och så håller han sig för februari, men mot slutet tunnas han av hastigt, och för hela mars är mjälten bara en tunn skolla. Det är inte alls konstigt, utan vem som helst kan lära sig spå väder med hjälp av en svinmjälte. Det är ett av de äldsta spådomssätt vi har. Jag lärde mig det i barndomen av gamla slaktare. Hur det hänger ihop? Jag kan inte förstå annat,

än att det måste finnas något ämne i mjälten som svinet behöver för att klara sig i vinterkylan.

Vi talade om grävlingen. Han gick och la sig tidigt i november. Det är ett säkert tecken på en envis vinter.

(Anselm Hahne) Mars 1940.

398. I början av november 1940 spådde Anselm Hahne vädret för vintern 1940—1941. Vid mitt besök i hans butik radade han upp några mjältar efter ettåriga grisar — andra duger inte att spå väder i. Alla var lika till formen. De visade bl.a., att januari skulle bli särdeles kall, och att kölden under den månaden skulle hålla sig jämn. Det stämde.

8/11 -40.

399. November är rätta tiden att se vintervädet. Just nu, bara det vore lite klarare, så att Vintergatan syntes. Är hon klar, blir det torrt och kallt. Är hon klimpig, så blir det nederbörd. Om stjärnorna i Vintergatan är matta, blir vintern mild, men är de skarpa, så det gnistrar om dem, då blir det en gnistrande kall vinter. Om kylan börjar på förvintern, det ser en i norr, för vintern börjar i norr. Visar stjärnorna milt i söder, så blir det förstås en tidig vår.

(Rickard Andersson) 6/11 -45.

400. Jordämman litar många på, men jag vill inte säga, att hon är pålitlig. I år vet jag inte heller, vad hon säger. Jordämman är en mask som mest hålls i potatisland. Hon är vitgul men blir blå, om vintern skall bli kall.

(Rickard Andersson) 6/11 -45.

(Där tog Linders dotter till orda och berättade, att hon sett en jordämman som var blå baktill).

Ja, bakdelen motsvarar förvintern. Är hon blå bakefter, så ska förvintern bli kall.

(C. G. Linder) 6/11 -45.

401. Jag har mina tvivel på jordämman. Märk väl, att popplarna är gröna än, och att daggmasken inte har gått neråt. Det betyder blidvinter, för ska det bli kallt, då går masken djupt.

(Rickard Andersson) 6/11 -45.

402. Vintergatan är säkrast. Jag är 72 år nu och började lära mig konsten, när jag var sju—åtta år. Sedan har jag provat Vintergatan varje höst. Hon är pålitlig, men att börja i september, som de gör i Kisa, det kan aldrig gå bra. I oktober går det bättre. Men eftersom det är mulet,

så får en rätta sig efter andra märken. I år finns det inga rönnbär, såvitt jag kan se. Det blir nog en sorglig vinter för skidåkarna.

(C. G. Linder) 6/11 -45.

403. Jag är ingen specialist, men sedan 20-årsåldern har jag sysslat en smula med Vintergatan, och hittills har det gått rätt bra. Att det inte skulle bli någon nämavärd snövinter före jul syntes i augusti. Men kring trettondagen får vi räkna med vinterns värsta ruskväder, antingen i form av snö eller snöblandat regn. Senare får vi bara tre eller fyra snöfall till, och de inträffar i februari och början av mars. Vad kölden beträffar, så vågar jag inte säga något bestämt, men före en kall vinter brukar det vara stora, ljusa fläckar på Vintergatan. Sådana syntes inte alls i höstas, och därför tror jag inte heller på någon kall vinter. För övrigt instämmer jag med den där Tjällmojägaren som i mitten av december spådde mildt väder. Jagat har jag tillräckligt i min dar för att känna de där djurmärkena. Är rävar och rådjur feta på höstarna, då blir vintern kall. Men efter Vintergatan är det alldeles riktigt att de skulle vara magra på hösten.

Jag lärde mig konsten av min gamle farbror i Skönnarbo. Men på den tiden trodde jag, att det var ett skämt av honom, precis som många andra tror, när det gäller gamla märken. Sedan dess har jag sett, att Vintergatan visar rätt. Den är ett av de säkraste märken vi har. Men det fordras en hel del vana för att kunna tyda Vintergatan. För min del har jag kommit så långt, att jag knappt behöver ta fel på mer än ett par dagar. Det låter ju enkelt, om jag säger, att vi har nyåret rätt uppåt, vinterhalvårets början i nordöst och vårkanten i sydväst. Sen har en bara att dela in de båda halvorna på rätt sätt, så att en inte tar alltför mycket miste på datum. Kom sen ihåg, att klara, ljusa fläckar betyder kyla, och att grumliga partier betyder snö. Det var ont om båda sorterna i höstas, men som sagt, det största grundet hade vi vid trettondagstiden.

(C. Åberg) 5/1 -49.

Ett gammalt märke som folk rättade sig efter förr är granbarren. När granen barrar på snön, brukar det betyda, att hälften av vinterns snö har fallit.

404. Det där med granbarren brukar allt stämma. I slutet av januari i år barrade granarna. Sen dess har vi haft mycken nederbörd. Den består av snö, utan regnet får vi nog

ber, och det slog aldrig fel att omkring hälften av vinterns nederbörd hade kommit då.

(C. Danielsson) 17/2 -51.

405. Gamla märken som brukade duga att lita på är fett på rävar, harar och rådjur. Har de mycket talg närmast huden, så brukar vintern bli kall; och tvärtom, om de har lite talg. I år är de inte särskilt feta, men tillräckligt mycket fett har de för att spå en kall vinter. Men jag vet inte, vad jag ska tro. De senaste åren har jag lagt märke till att vädret är liksom förvridet. Hur skulle gamla märken kunna stämma, när atombombsexplosionerna vrider hela världen ur led?

(C. Danielsson) 22/12 -55.